

בעזרת השם יתברך

שולחן הטהור ליל שביעי של פסח

חג המצות תשע"ט

ירושלים תובב"א

★★★

ח.

עת אמירת שירת הים על ידי בני ישראל ביום שביעי של פסח אחר נס קריעת ים סוף – צריך ביאור. הלא הרבה נסים ונפלאות נעשו לאבותינו קודם נס קריעת הים, ומדוע המתינו ולא אמרו שירה והודאה להשי"ת על כל אלו קודם לכן.

ותחילת הצלתם וגאולתם כבר התחילה הרבה זמן קודם יציאתם ממצרים בשלמות, ומפורש בגמ' ראש השנה (א.) שבחודש תשרי קודם יציאת מצרים כבר פסקה עבודה מאבותינו במצרים, ומיד אז היה להם להודות להשי"ת על שפסקו מעבודתם שנמשכה מאות שנים של עבודת פרך ובייסורים ועינינו, ולא מצאנו שיאמרו שום הודאה או שירה להשי"ת שניצלו מעבודתם הנוראה.

[וראה תוס' שם על דברי הגמ' בראש השנה שאף שעשרת המכות התחילו בחודש ניסן שכן דין הרשעים הוא י"ב חודש, מ"מ לא פסקה העבודה עד תשרי, ולפי זה כבר היו צריכים לומר שירה לפני בחודש ניסן – שנה שלמה לפני יציאתם ממצרים – שאז הביא השי"ת את המכות על המצרים במצרים] [ומהם הייתה גם רפואה לישראל, כאשר נתבאר באריכות בשל"ס ז"ט ראשון של פסח ש. ז. עיי"ש], ולא מצאנו שאמרו ישראל שירה ולא הודו להשי"ת על עונשו את המצרים].

וביותר, אף גם אחר יציאתם מארץ מצרים שעד אז לא יצא ממנו עבד לעולם, ואילו כלל ישראל יצאו ביד רמה מעבודת פרך לחירות עולם, ואף אחד לא נגע בהם ולא הזיק להם, ופרעה עדיין לא רדף אחריהם בשלושת הימים הראשונים [כמבואר ברש"י ריש פר' בשלח (שמות יד, ה)] ועדיין לא מצאנו שיודו להשי"ת ויברכו ברכת הודאה על יציאתם ממצרים ועל כל טובותיו אליהם, והא פלא שעשה ה' עמם כל כך טוב והם לא אמרו מאום.

ורק אחר עבור שבעה ימים, אחר עלותם מן הים בשביעי של פסח אז נעמדו לומר שירה והודאה להשי"ת שהצילם. ויש לבאר מדוע באמת לא אמרו שירה והודאה עד עתה, ומה נשתנה ביום השביעי דוקא שראו גבורות ה' בקריעת הים והכאת המצרים שם ואז הבינו שעתה הוא זמן לשורר ולהודות להשי"ת.

ברמב"ם הלכות יסודי התורה (פ"ב, הלכה א-ב) "האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה אותו שנאמר (דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלהיך', ונאמר (ו, יג) 'את ה' אלהיך תירא'. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוחז, ומשבח, ומפאר, ומתאזה תאזה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד: 'צמאה נפשי לאלהים לאל חי' (תהלים מב, ג). וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה, שפלה, אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד 'כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו' (תהלים ח, ד-ה). ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם. כמו שאמרו חכמים בעניין אהבה: שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר וזיה העולם", ע"כ.

ומדבריו נראה שעיקר יסוד האמונה בהשי"ת בנוי ומושתת על עצם בריאת העולם, כי בתוך הבריאה גלה האדם את הבורא בראותו מעלת והתפעלות הבריאה הגדולה הזו, ורק משוגע יאמר כי יצירה פלאית כזאת נעשתה בלא יוצר שיצרה.

מנגד, בספח"ק מצאנו שעיקר יסוד האמונה בהשי"ת בנוי על ניסי יציאת מצרים, שלכן עשה השי"ת עם ישראל כל כך הרבה ניסים כי מעתה אין צריך להעמיד את האמונה על בריאת העולם, שהרי הבורא גילה את עצמו ואת מנהיגותו בעולם ביציאת מצרים שראו כל בשר כי פי ה' דיבר ועשה ושידד מערכות הטבע למען ספר שמו בכל הארץ. וזה גופא מעיד על היותו בורא ומנהיג לכל הבוראים ועושה לכל המעשים.

וכן אמר אא"ז מרן היהודי הקדוש זצוקללה"ה (היהודי הקדוש עה"ת פרי יתרו דף נד) שעיקר האמונה לאיש ישראל הוא מן דבר ה' (שמות כ, ב) 'אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', וזל"ק: "שאל היהודי הקדוש זצ"ל את הרבי ר' בונם זצ"ל; איזהו פסוק יסודי, ענה מן 'שאו מרום עיניכם' (ישעיהו מ, כו). השיב, מזה יכולין כל האומות ליקח, ויהודי צריך להיות עיקר התקרבותו מיאנכי, והיו"ד דברות המיוחדים לישראל", עכ"ל"ק.

ובספח"ק שם משמואל (פרי ד' תרע"ז וכן בפרי ואתחנן תרע"ז) מביא הענין שאמר כן הר"ה"ק הרבי רבי בונם מפרשיסחא זצוקללה"ה להרה"ק מקאצק זצוקללה"ה, וזל"ק: "סיפר כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה, היות שכ"ק זקיני האדומו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק, נשאל מרבו הקדוש הר"ר בונם זצלה"ה מפרשיסחא, אין לקח ההתעוררות שלו לעבודת השי"ת. והשיב לו ממקרא שכתוב (ישעיהו מ, כו) 'שאו מרום עיניכם

וראו מי ברא אלה'. ואמר הרה"ק רבי בונם זצלה"ה, שאחר יציאת מצרים צריכין ליקח התעוררות מיציאת מצרים, עד כאן תורף דבריו".

(וכן ברמב"ן סוף פרשת בא (שמות יג, טו) משמע שניסי יציאת מצרים באו להוכיח הנהגתו בעולם אחר שכבר כפרו הקדמונים בבריאת העולם וז"ל: "ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות – הנה מעתה היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג, יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח האל בהם ואין עמחם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמחם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה, כי ידבר האלקים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים, ותתקיים עם זה התורה כולה.

ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (שמות ת, יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם ואמר (שם ט, כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם ט, יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (שמות יב, טו) ובעזיבת הפסח (במדבר ט, יג), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפנינו בבקר ובערב, כמו שאמרו (ברכות כא) אמת ויציב דאורייתא, ממה שכתוב (דברים טו, ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ושנעשה סוכה בכל שנה.

וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים – וחכל לחיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים כי הקונזח מזוזת בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו". ע"כ לשון הרמב"ן שנראה מדבריו ברור כוונת ניסי יציאת מצרים להשריש האמונה בעולם).

ובאמת מאמר אלוקי בתורה הקדושה כבר הכריע ואמר בדברה הראשונה שניתנה לישראל על הר סיני, קול ה' יחיל מדבר באומרו "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" (שמות כ, ב).

וברור מלל אלוק בקודשו ואמר; את צבאותיכם מארץ מצרים גאלתי, פתרוסים בעשר מכות מחצתי, ראיתם בעיניכם אשר עשיתי, קרעתי ים סוף ואתכם העברתי, ולזאת לעולם תדעו ותאמינו, כי אנוכי ה' אלוקיך ומאמונה זו אל תטו!

ומפרשי התורה כבר נעמדו על ענין זה (ראה אבן עזרה בפר' יתרו (שמות כ, א) בשם ר' יהודה הלוי וכלי יקר שם וכן בשפתי חכמים בביאור כוונת רש"י, עיי"ש) והעירו שלכאורה היה יכול לתלות עצמותו יתברך בבריאת העולם, והיה

אומר 'אנכי ה' אלוקיך אשר בראתי שמים וארץ', או בלשון ישיר 'אשר בראתיך', ומדוע הוצרך להשמיע מנהיגותו רק על ידי שהזכיר ניסיון בעולם בגלוי, וחרבה כתבו על זה פירושים שונים, (ראה אבן עזרא וכלי יקר הנ"ל).

ואף גם ההגיון הפשוט, מורה לכאורה כדברי הרמב"ם שהלא עצם קיום העולם מורה על היות יוצר ליצורה זו, ארץ עשה ואדם ברא, בחכמה בתבונה עצומה ונפלאה, בוקר וערב סידר יצוה, אור וחושך בזמנם קבע, שמים וארץ, כוכבים ומזלות ים ויבשה, צומח וחי חכמה אדירה, וכשרק מתחילים לחקור במעט מעט את עומק הבריאה, רואים שאין סוף לחכמה האיתנה, וכל זה עומד ומכריז לכל בר דעה, ראו את היוצר שעשאני, והלא לא שייך אופן אחר לגמרי.

נמצא לפנינו, דברי הרמב"ם המובנים לכל בר דעה שעצם יצירת העולם מעידה על יוצרה ומשם יכול כל אחד ליקח קושט דברי אמת על האמונה בו יתברך. ומצד שני גאון קולו השמיע ואמר שעיקר האמונה היא על יציאת מצרים, וכאשר הבאנו מספח"ק שזה עיקר דרך התנהגות האדם באמונה בו יתברך.

ויש לבאר ענין האמונה שביציאת מצרים שנבחרה להיות יסוד לאמונת ישראל ומעלת כוחה שגוברת על האמונה שעל ידי עצם בריאת העולם.

ג.

טרם ניכנס בעומק ביאור יסוד ושורש האמונה בו יתברך, וזאת את סדר מעמד קריעת ים סוף שהביאה לגילוי עצום בהנהגת העולם ובהשגחתו המדויקת עלינו על כל דבר קטן וגדול – ראשית נבאר סדר ברכת ההודאה השלמה שיברך האדם לבוראו על היצלתו וגאולתו מכל יצר וצוקה.

בגמ' ברכות, פרק הרואה (ד:): "אמר רב יהודה אמר רב, ארבעה צריכין להודות, יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים מגלן דכתיב 'יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה', ואומר 'יעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות', ואומר 'חוגו וינעו כשכור', ואומר 'ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאים', ואומר 'יקם סערה לדממה', ואומר 'וישמחו כי ישתקו', ואומר 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם'. הולכי מדברות מגלן דכתיב 'תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה' וידריכם בדרך ישרה יודו לה' חסדו'. מי שחלה ונתרפא דכתיב 'אולים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אכל תתעב נפשם וגו' ויצעקו אל ה' בצר להם וגו' ישלח דברו וירפאם וגו' יודו לה' חסדו'. מי שהיה חבוש בבית האסורין מגלן דכתיב 'ישבי חשך וצלמות וגו' כי המרו אמרי אל וגו', ואומר 'ויכנע בעמל לבם וגו', ואומר 'ויצעקו אל ה' בצר להם',

ואומר 'יוציאם מחשך וצלמות וגו'', ואומר 'יודו לה' חסדו' ע"כ. ודין זה נלמד מתהילים (פרק קז) כמוכא הפסוקים בגמ' לעיל ונפסקה הלכה זו בשו"ע (או"ח סימן ר"ט).

ונעמדו להקשות על הלכה זו בספה"ק דברי חיים ובכתב סופר (??) דלכאורה אין כאן ברכת הודאה שלמה להשי"ת על הצלתם, כי באמת הוה ניחא ליה לאדם שלא יכנס לצרה כלל ולא יצטרך להינצל הימנה, ואם כן נמצא שאין כאן הודאה שלמה להשי"ת, כי בעצם יש בו הרגשה שכל הצלתו מיותרת והיא רק תוצאה של הצרה שלכאורה לא היה צריך ליפול בה.

ולדוגמא, המודה להשי"ת על רפואתו מחוליו חושב בנפשו, מה לי להודות כאן, הלא עדיף היה בלא כל חחולי, ואין ההודאה אלא משום החולי שבא לפניו, ובאמת הייתי שמח יותר בלי החולי ובלי הרפואה והפוכי מטרטא למח לי.

נמצא, אין ההודאה הודאה שלמה מקרב לב לבורא יתברך על רפואתו. ואין זו אלא הודאה חלקית על מה שעבר עתה. ואיך יברך עליה ברכת הודאה. ומתחבטים שם בדברי חיים ובכתב סופר לבאר מדוע באמת יכול לברך ברכת הודאה על אף שאין זו הודאה שלמה להשי"ת.

ועתה אחר ההשכלה בשני סוגי הודאה להשי"ת; ההודאה השלמה שיודע מכל לבו שהשי"ת גרם עמו רק טובה בלא שום צער, וההודאה החלקית שמרגיש בנפשו שאמת שמודה עתה על הצלתו מצרתו אך עדיין יש בלבו שום הרגשה שמתחילה לא ניצרך לכל העסק הזה כלל – נרדה נא לברר מה הייתה הרגשת בני ישראל במצרים וביצאתם ממצרים ואם היה בהם את שלמות ההודאה להשי"ת.

7.

תחילת ירידת בני ישראל לארעא דמצרים הייתה בהתגלות השי"ת ליעקב אבינו במראות הלילה ושם אמר לו "אנוכי הקל אלוקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. אנוכי ארד עמך מצרים ואנוכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך" (בראשית מו, ב-ד). ואחר דיבור זה, מיד נסע יעקב עם שבעים נפשותיו וירד לגור במצרים.

ועל פי סדר הפסוקים שם משמע שבאמת חשש יעקב אבינו מירידתו לגור במצרים, ובכדי לפגוש את יוסף היה די לו בירידתו פעם אחת שמה ומיד יחזור לארץ מולדתו, כי את יוסף לא היה יכול לקרוא אליו מתוקף תפקידו כמשנה למלך שכל עניני המלכות מוטלים עליו ולא יוכל לעזוב מקומו ומלכותו, לכן היה יורד אליו לבקרו ולדרוש בשלומו, אבל לעקור כל משפחתו וי"ב שבטי קה ולהנחילם ארץ זרה מלאה טומאה וגילולים וערוות הארץ – זאת לא רצה, כי איך יחזיקו מעמד שם בקדושה ובטהרה. ולכן נגלה אליו השי"ת וניחמו שירד עמו ועלה עמו בעלותו, ולא עוד אלא ששם במצרים יעשה לגוי גדול.

[ועיין באוה"ח הק' (שם ע"פ בתוך הדברים) שמשמע באמת שלולא דיבור השי"ת הזה, היה בדעתו לחזור אח"כ לאר"י, וז"ל: "וליצד שיחשוב יעקב לחזור ולעלות ממצרים כשימצא שעת הכושר, והוא אחר עבור שנת רעב, והבטחתו יתברך שאומר לו 'אל תירא' היא על זמן מועט שיהיה שם, לזה גמר אומר 'כי לגוי גדול אשימך שם', פירוש רוצה אני לשום אותך שם ליצורך גוי גדול', עכ"ל].

ועוד הוסיף לו השי"ת ראייה שיוכל להחזיק שם באומרו "ויוסף ישית ידו על עניך", היינו שמוסף תראה ראייה ברורה שעל אף כל צרותיו ונסיונותיו בארץ הטמאה הזאת, אף על פי כן שמר את עצמו והחזיק במדרגותיו אף בהיותו בתחתית השפלות בבית הסוחר – מקום אשר אסירי המלך אסורים שם – הפושעים הכי נמוכים, ואף על פי כן החזיק ושמר על מעמדו, ולכן גם אתה תוכל לירד שמה ושבטי קח וישארו במעלתם. [ובעזרה השי"ת לחץ יתבאר מתוך הדברים עוד דרך בפנימיות כוונת הראייה מיוסף הצדיק].

וזה היה החיזוק של בני ישראל בכל עת צרותיהם במצרים שידעו שהשי"ת הבטיח ליעקב אבינו "כי לגוי גדול אשימך שם.. ואנוכי אעלך גם עלה", ובמחשבה זו עמדו והתחזקו ביודעם שהסוף יגיע והם יצאו ביד רמה ובידם על העליונה כגוי גדול ועצום.

אך לכשנתבונן בסדר מהלך הדברים שעברו אבותינו במצרים, הלא סבלו שם צרות ורדיפות ועבודת פרך, ועבדום ועינו אותם ביגון ואנחה, והמדרשים מתארים את הצרות הנוראות שעשו המצריים לאבותינו שם. ויאנחו בני ישראל מן העבודה, והיו חושבים כלל ישראל, איזה הבטחת השי"ת ליעקב שיעשנו לגוי גדול ויציאנו מכאן באהבה.

ומאמר 'גוי גדול' אינו רק גדול בכמות – מספר גדול של שישים ריבוא אנשים, אלא 'גוי גדול' הכוונה גם באיכות ובפנימיות כי העם הנבחר יש בו חשיבות וסגולה ומעלה יותר משאר עמים ברוחניות ובריצינות ורוממות העם הזה, ואילו שם במצרים ירדו מדחי אל דחי עד מ"ט שערי טומאה, וסבלו צרות והשפלות בגשמיות וברוחניות ואיזה חשיבות ומעלת העם הזה, וכך היה בהם מחשבות אלו שהציקו להם.

ואף אם באמת לא שאלו ולא התלוננו על ענין זה, כי באמת נתחנכו באמונה שלמה שכל הקורות העוברות עליהם הם לטובתם, אבל השאלות הציקו כמוזח ועברו להם במחשבות פה ושם.

ועל דרך מאמרו הידוע של הר"ק מרן בעל נועם אלימלך זצוקלה"ה על שרה אימנו בפרשת וירא וז"ל: "ויאמר שוב אשוב אליך כעת כו' ושרה שומעת פתח האהל ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי כו' ותכחש שרה כו'. הדקדוקים מפורסמים איך עולה על דעת ששרה אמנו תצחק ח"ו על דבר ה', ונוסף לזה איך עולה על דעת שתכחש שרה נגד ה'. אך הענין היא לאדם שצריך להסתכל על עצמו תמיד בכל מעשיו ותנועותיו בלי הפסק, ואז כאשר יתמיד בהסתכלותו על עצמו יראו עיניו גם אם הוא צדיק גמור, דלפעמים יעבור על מחשבתו איזה מחשבה לא טובה כמו עוף הפורח ברגע אחד. כן המחשבה הזאת פורחת ועוברת על המחשבת הצדיק. אך הצדיק דוחה ומרחק את המחשבה הזאת,

ואינו רוצה בה חלילה. אך אף על פי כן לא טוב הדבר הזה והרוצה לדעת זאת שאמת אתי ישכיל מאוד להסתכל בתמידות על כל תנועותיו ויראו עיניו כי דברי באמת, אבל מי שאינו משגיח ומסתכל על עצמו לא ידע מזה כלל, ויסבור שלא עלתה על מחשבתו מחשבה הזאת, וכו'.

וזוהו פירוש הפסוקים ותצחק שרה בקרבה, פירוש שאינו לשון שחוק והיתול ח"ו רק לשון שמחה כמו שפירש"י גבי אברהם, ויפול על פניו ויצחק, שהיה שמח שנעשה לו נס כזה לבן מאה שנה יולד. וכמו כן הפירש כאן: שהיתה משמחת עצמה על הנס גדול כזה שנעשה לה שאחרי בלותי היתה לי עדנה. ובוודאי הוא אמת שיהיה לה בן, רק ואדוני זקן דהיינו שהיה עובר על מחשבתה המחשבה זאת ואדוני זקן, ודחתה המחשבה הזאת כדרך הצדיקים וסברה שאין זה חטא, מאחר שאינה רוצה במחשבה זאת. ויאמר ה' למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד פירוש הגם שהיתה מאמנת באמת שתלד, אף על פי כן זה נחשב לצחוק והיתול העברת המחשבה כנ"ל. והיא לא עלתה על דעתה שזה נחשב לנדנד עבירה וחטא כנ"ל, מאחר שלא חששה ודחתה המחשבה הזאת. לכן ותכחש שרה לאמר לא צחקתי פירוש שהיתה מתנעלת לאמר שלא צחקה, כי יראה פירוש מחמת שראתה שהיתה יראה ממחשבה זאת, ולא היתה חוששת עליה ודחתה אותה וסברה שאין זה חטא ולא נחשב לצחוק והיתול ח"ו. ויאמר לא כי צחקת, פירוש לא כמו שאתה סובר שאין זה חטא אלא גם זה נחשב לצחוק, שגם זה לא טוב לצדיק שיעבור על מחשבתו ויפרח איזה מחשבה לא טובה, רק צריך לעבוד הצדיק עד שיזדכך ויתטהר מתשבתו בזיכוך גדול וטהור בלי שום סיג, עכ"ל"ק.

תמצית דבריו, אף אדם שעומד בדרגה גבוהה ומאמין בכל דבר שהוא לטובה, עדיין יש חלקי מחשבות, שבימנו נקראים 'תת הכרה' (subconscious) ואפילו שאינו יודע ממחשבתו זו בבירור, מכל מקום מציקה לו המחשבות הללו מדוע לא עזרנו השי"ת ולא קיים הבטחתו לעשותינו לעם גדול וחסוב במצרים, ומדוע לא הוציאנו משם.

ומחשבות אלו המשיכו אף אחר שפסקה עבודת הפרך במצרים והוקל סבלם מעליהם, ואף שראו המכות הבאים על מצרים, דאכתי לא ראו גדולתם ומעלתם, ולא הבינו מה חסרה כל העבודה, ומדוע אין יכולים להגיע להצלחתם בלעדי הייסורים והצרות שעברו עליהם כל כך הרבה שנים.

נמצא, שעדיין לא באו אבותינו אז למעלת ברכת ההודאה השלמה להשי"ת כי עדיין הציקו להם המחשבות הללו, מדוע הוצרכנו לכל זאת, מה הוסיף לנו העבודה פרך הזו משך 210 שנים סבל עצום בגשמיזות וברוחניות.

ולכן באמת עדיין לא אמרו שירה והודאה להשי"ת, וכקושיית דברי חיים וכתב סופר לעיל שאם אין לאדם הודאה שלמה להשי"ת, אינו יכול להודות לו יתברך. וכל זמן שהציקו להם קושיית אלו, לא יכלו להודות לו בברכה הודאה שלמה.

שלמות הכרת ההודאה בהשייית שכל מעשיו ואפילו היצרות והייסורים הם לטובת בני ישראל – להכרה זו הגיעו בני ישראל רק בעומדם על הים, ולכן פתחו וענו ה' אחד בשירת הים הנפלאה.

וזאת נבוא עתה לבאר בעזהשייית, סדר מעמד קריעת הים ומצבם של בני ישראל באותה עת, ואיך שזכו לבוא להכרה נפלאה זו ולשורר לפניו שירה חדשה.

"אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה' וגו' ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (שמות יד, ג-ד) – כך אמר משה לבני ישראל טרם ירדו לתוכו ונקרע לפניהם כחרבה, ומפסוק זה נוכל להשכיל דעת את מצבם ומעמדם של בני ישראל ומה שלימדם משה רבינו ע"ה צידה לדורות עולם.

ותחילת העיון בענין זה הוא על פי דברי אור החיים הקדוש שכתב שהורה להם השייית שאפילו לא יתפללו בעת ההיא אלא יתלו בטחונם בו לגמרי, וז"ל: "ואומרו ואתם תחרישון, יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ילק"ש ב' רמז קסג) 'ארבעה צדיקים מה ששאל זה לא שאל זה, וחלוקה המעולה שבכולן הוא מה ששאל חזקיה שאמר 'אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא להתפלל אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה', וכן עשה ה' דכתיב (מלכים ב' יט, לה) 'בלילה ההוא ויצא מלאך ה' וגו'', והיא המדרגה שאמר משה ואתם תחרישון, פירוש אפילו בתפלה אם אין בכם כח כמאמר חזקיה תחרישון והוא ילחם לכם", ע"כ.

ובזה יתבאר סדר הפסוקים שקודם אמר "ויצעקו בני ישראל אל ה'", ועל כן הורה להם עתה שאין הוא זמן תפילה עתה אלא רק לבטוח בו יתברך שיושיעם, ועל זה אמר גם למשה אח"כ "מה תצעק אלי".

אמנם, לפי דרכו זו של האוה"ח הק', אין מקום לביטוי העמידה כאן באומרו 'התייצבו', ויותר היה מתאים לאמר 'שתקו' או 'אל תתפללו', ומה נכנס פה ענין העמידה וההתייצבות ליד המים, הלא שם עמדו ביצרתם ולא ראו ישועה, ומה הוסיף לומר להם לעמוד על עומדם. [ובאמת באוה"ח עצמו הרגיש בזה בהמשך דבריו שם וכתב לישוב על פי דרכו].

אך יש לומר, מצבם של בני ישראל בעת ההיא היה קשה מגשוא. כי אף אחר כל היצרות והרעות שתכפו עליהם במשך מאות השנים ששהו במצרים בגלות ועבדות פרך נוראה, עדיין לא הגיעו לקושי כזה כמו בעת שעמדו על הים וראו שסופם קרב בלי שום דרך לברוח. וזה מבואר במדרשים שעמדו ישראל במצב שלא היה להם שום דרך מגוס מהגרוע מכל, מלפניהם היה הים בתוקפו, מאחוריהם רדפו המצרים במטרה ברורה להורגם ולעשות בהם שפטים, כך נאמר ביוצאם לרדיפתם "שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשים על כולו" – שרי צבאות מזוינים ועמוסי נשק מוכנים לטבוח בכלל

ישראל ר"ל, ואין שום דרך לגבור עליהם בדרך הטבע. ומשני הצדדים האחרים עומד המדבר הגדול והנורא שבדרך הטבע אין לבני אנוש קיום בו, ואם ינוסו שמח, גם יגיעו אל סופם האכזרי.

מצב כזה שהכל נעול וחסום, אין שום תקוה, אין שום נצנוץ אור קטן שיוכלו להיתלות בו ולקוות למשהו קצת יותר טוב ממה שיש, מצב כזה מביא יאוש עצום בלב האדם. כי טבעו של אדם מנחהו לנהוג על פי הגיון מחשבתו, ובהגיון פשוט לא ימצא ידיו ורגליו ליצאת מסבך כזה.

וכן הוא באמת באומות העולם שבמצבים כאלו שעל פי ההגיון אין שום מוצא להם, בוודאי מתייאשים ממצבם לגמרי ואינם משקיעים עוד מאמצים להצליח, ובצדק עושים כן. דבדליכא דעת יהודית, אם אין שום עצה נגד הצרה או המצב הרע שנקלע אדם אליו, הרי אין כבר שום דרך להינצל ממנה.

ואם ח"ו יקרה כן לאיש ישראל שמתנהג על פי ההגיון בלי דעת יהודית, אזי אף יזרוק ר"ל את דתו לגמרי, שכן מה לו להשקיע מאמצים בתורה ומצוות אם אינו רואה שום תקוה ודרך כיצד להתקדם עמם והאיך להצליח על ידיהם את חייו בטובה.

ברם, זאת לימדנו רבינו משה בעת ההיא שאין כזה מושג אצל איש ישראל כלל לעצור מחייו רק גלל ההגיון, כי עם ישראל מעל המזל ותמיד ימצאו דרך החוצה מכל צרה ומצוקה, אף הגרועה שעל פני תבל. וזה ביאור הוראתו לעמידה איתנה דווקא בעת ההיא שנאסר עליהם אפילו להתפלל – ואף דרך זו לא תצלח – אז הראה והוכיח להם שאם רק יעמדו בקומה איתנה 'התייצבו!' בכל הכח לא ליפול ליאוש אלא להמשיך ולעמוד כצוק איתן שעדיין יש תקוה, או אז הישועה תגיע.

חיוב אחד נתן אז השי"ת לבני ישראל – 'אל תיראו!' – לא להיבהל מהצער ומהצרה, אל תפחדו כל כך שהגעתם למבוי סתום בלי דרך הצלה, כי אין דבר כזה שאין דרך, אלא 'התייצבו!' עמדו על עומדכם בחוזק ובקומה זקופה. כעת הזמן לשכוח מההגיון הרגיל שאומר שאין דרך, לא לחשוב על הפחדים שישרויים מסביב, לא להרגיש את המועקה הנוראה, אלא כעת צריך רק להתרכז בעצם ההישארות על המקום בלי ליפול מטה, להחזיק מעמד ולעפות לטוב. וזה יביא את הישועה.

ובאמת זה חלק מחלקי האמונה של ישראל שהשי"ת עושה ויעשה לכל המעשים, והא מחיה ומחזה אותנו בכל רגע ורגע, ובלעדי לא היה לנו קיום לא לגוף ולא לנשמה ואפילו לא לגוף מת, כי לא הייתה שום ישות בעולם כלל בעוזבו הנהגתו אותנו לרגע קטן. ומלבד זאת, כל מעשיו – אף אלו שנראים כגרועים מאוד – כולם בלא שום יוצא מן הכלל יסודם בטוב ותכליתם לטוב ועניינים רק טוב ותועלת לאדם, אלא שאין אנו רואים זאת בעיני בשר ודם, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד (סנהדרין קח:).

ולכן מוכרח היהודי במצב גרוע לעמוד איתן ולדעת שעצם עמידתו האיתנה, הרי יש בה הכרזה גלויה על הנהגת הבורא שלא יעזבו ובאמונה זו עצמה, כבר מתקדם הוא לקראת הישועה שתבוא אליו אם רק יישאר איתן בדעתו וברור בשכלו שאין שום סיבה להתייאש וליפול מטה ח"ו.

זוהי נצטוו בני ישראל באותו מעמד, 'התייצבו!' אם תעמוד איתן, לא יקרה לך מאום. לא לחשוב על הרע שסובב אותם מצד אחד הים ומצד שני המצרים, ומסביב המדבר הגדול, אלא להתעקש על עמידה איתנה, ומי שהנהיג אותם עד לרגע זה ועשה בעבורם הכל, הוא ימשיך וינהיג אותם הלאה גם בתוך הצרה שנקלעו אליה!

נמצאנו למדים, מצבם של בני ישראל על הים היה הגרוע שבהרגשותיהם, כי תמיד עדיין היה להם דרך לקוות לטובה ולישועה שאף אם תאחר מאוד, מכל מקום בסוף היא תבוא. אבל כאן בעומדם על הים הגיעו למצב שלא היה להם שום דרך ותקווה, זוהי בכוונת מכוון להביאם לתכלית האמונה בבורא כל עולמים שידעו הנהגתו אותנו אף בתוך החושך הכי נורא, וכאשר יבואר להלן.

1.

בכדי שנוכל להמשיך ולבאר היטב את מעלת השירה שזכו לה ישראל אחר עלותם מן הים, נלך קודם לפי סדר המאורעות, וראשית יבואר במסמרות איתנים הבנויים על דברי חכמים, שבעצם כל ישועתם של ישראל בקריעת הים גופא, בא להם רק מכח עמידתם האיתנה שהוכיח נאמנותם להנהגת הבורא, וזה אשר זיכה אותם בישועה פלאית ונוראה כקריעת הים.

הנה הרה"ק בעל קדושת לוי קדושת לוי פירש את לשון הפיוט לחג הפסח "ישועת ה' כהרף עין". דפשוטות הכוונה כהרף עין היינו במהירות גדולה, אולם הרה"ק פירש דהכוונה בזה מלשון (דברים ט, יד) "הרף ממני". והיינו כאשר עין האדם אינו רואה פתרון ומוצא למצב שהוא נמצא בו, והוא מבין ויודע שרק הקב"ה יכול לעזור לו ומביט לשמים, אזי זוכה הוא לישועת השם, שעוזר לו השי"ת שיצא ממצבו הקשה מאפילה לאורה, עכת"ד.

וביאר דברי קודשו יש לומר, שחובת האדם להבין ולהאמין שאין לו לעצות לשום ישועה כי אם לישועה מאתו יתברך שהוא מקור הטוב, וצריך להבין בשכלו שאם גם יתאמץ בעצות ותחבולות, מכל מקום מבלעדי עוזו ועזרתו יתברך, אין שום עזרה וישועה. וכן גם כל השתדלות שרק ינסה לעשות, מאום לא יועיל לישועה באמת, כי השי"ת הוא העוזר ומסייע להצלחתו לגמרי.

ואף גם תפילותיו שמתפלל להשי"ת שהוא יצלינו מצרתו, גם כן מוכרח האדם להאמין שלא על ידי תפילותיו פעל, אלא מרוב רחמי השי"ת עלינו – גאלנו מצרתו, ואם לא על ידי תפילותיו, הייתה זכות

אחרת גורמת לזה. הכלל, הוא לא עשה כלום, ואף כשמשתדל מאוד מאוד ורואה הצלחה בפעליו, שם גם מוכרח האדם לידע שחכל מאתו יתברך ולא על ידי השתדלותו.

זה הכוונה יישועת ה' כהרף עין – שכיון שאין לאדם שום דרך ושום תקוה הנראית לעין, או אז מבין הוא שיישועת ה' היא זו – שבאה רק ממנו יתברך, ולכן נושע, כי הבין שהוא נתון לגמרי בידי הבורא שמטפל בו ושולח לו יישועתו אף במצבי חושך גדול שאין שום עצה ועזרה.

וזו אמנם, אם יאמין האדם בענין זה בחזקה וידע נאמנה בבירור שכל פעולותיו והשתדלותו כולם רק מצד חובתו בעולמו, אבל את הישועה האמתית הוא יקבל מן הבורא ית"ש לגמרי. באמונה זו יוכל באמת האדם להגיע לישועה גם לפני שיורד למצב של 'כהרף עין' – שאין לו שום תקוה, שהרי הוא כבר מאמין וידע שיישועת ה' עומדת לפתחו וזכאי לקבלה.

נמצאנו למדים, מאמרו הק' של הרח"ק מבארדיטשוב זצוקללה"ה האומרת שהישועה תבוא רק אחר שאפסו התקוות, כוונתה ללמדנו שאם יאמין האדם בזה בכל כוחו, יהיה זכאי לברכה אף קודם שאפסו התקוות, והתנאי הוא רק שילמד ויאמין שאין הוא עושה בדעתו ופעולתו מאומה, כי הכל מאת ה'.

ובלכתך בדרך זו נשכיל להבין את יישועתם של בני ישראל במעמד קריעת ים סוף – שאת הלימוד הנ"ל לימדם השי"ת אז על שפת הים. וזה אומרו אליהם 'התייצבו!' – בחוזק ובקומה זקופה לדעת שאף שאפסה תקוה, עדיין הינכם מוכרחים להאמין שהישועה בדרך וזו היא תציל אתכם מצרתכם לגמרי ותעלה אותכם גבוה יותר, כי כל מעשיי לטובה הם! אל תפלו! אל תתיאשו! אפילו שנראה לכם ברור שאין שום עצה להינצל, אתם בני עם קל חי שיש בכם סגולה לקבל הנחגתו הפרטנית לכל אחד ואחד ולכל ענין וענין באופן מוחשי ולכן תהיה לכם תקומה אף מן המצב הנמוך והשפל ביותר!

לכן גם הקפיד והורה להם – כביאורו של האוה"ח הק' לעיל שגם לא יתפללו לישועה, שכן אז יוכלו לתלות את הצלחתם ויישועתם בהשתדלותם בתפילה לפניו, וזכות התפילה עמדה להם להיוושע. לכן ציווה לא להתפלל ולא לעשות שום פעולת השתדלות, רק לעמוד איתן במצב הגרוע שנקלעו אליו ובכן ילמדו לדורות עולם שרק כשמאמין לגמרי בהשי"ת, או אז באה הישועה.

מתוך כל זה נמצא מבואר באר היטב מהלך הדברים טרם קריעת הים, שכאשר נכנסו למצב כל כך גרוע שראו שאין להם שום תקוה ותקנה להינצל ממנה, חישבו לעשות אולי איזה השתדלות או להתפלל בחוזק אל ה', ואז הורה להם 'ואתם תחרישו!' בכדי להביאם להכרה שחכל בכל מכל מגיע ממנו יתברך אף בזמנים שאין שום עצה וישועה הנראית לעין, ואם יעמדו כך, יראו שהי' יציל אותם ויושעם מצרה לרווחה. וזה ביאור הכתוב 'התייצבו וראו את יישועת ה' – אם תתייצבו בחוזק ובאמונה שגם בלעדי השתדלויותיכם תהיה ישועה – אז תבינו יישועת ה' – שהי' הוא זה שעשה יישועתו

אליכם, על משקל 'ישועת ה' כחרף עיני' – שזוכה לה האדם רק גלל אמונתו שישועת ה' היא זו, כן בקריעת ים סוף הגיעו להבנה איתנה שישועת ה' היא זו שעמדה להם.

בכך יתיישב היטיב אומרו 'התייבבו' דווקא בעת הוראתו שלא להתפלל, שכן תלויים הם זה בזה, שלא יתפללו ולא ישתדלו, אלא יעמדו על מעמדם ויצפו לישועתו בלי דאגה. וזה האמונה בישועה שבאה ממנו יתברך לבד, ועיי"כ יזכו לאמונה זו לדורות עולם.

2.

השתא דאתינן להכי להבין דעת במעמדם של ישראל קודם קריעת הים ובישועה שבאה להם בעוצם גילוי חזק ממנו יתברך בעצמו נשכיל להבין גם מדוע באמת זכו אז להודאה שלמה, ונוכל ליישב מה שפתחנו להקשות מדוע המתינו מלומר שירה עד אחר קריעת ים סוף, והלא כבר הוצרכו להודות לו יתברך על הצלתם ממצרים ועל עשרת המכות זכו, ולעיל ביארנו שעדיין לא הייתה ברכת הודאה שלמה, שכן תמחו על עצם היותם עבדים במצרים, ומדוע צריך להיכנס לצרה ולהינצל ממנה, הלא עדיף שלא יפלו בצרה כלל. אך כאן בעומדם על הים והשליכו כל יחבם עליו יתברך, פתח לפניהם שערי אורה וגילה להם את תכלית מעשיהם.

שכן ביארנו שרק כאן בעומדם על הים, זכו לבחינת האמונה בו יתברך במצבים הכי נמוכים ושפלים שיש לאדם, ועל ידי שיעמווד על עומדו ומעמדו בלי ליפול ולהתייאש ממצבו, יזכה על ידי זה לישועה בצרתו גופא. ובכן בזכות אמונתם זו, זכו שייפתחו להם הלבבות ויבינו כל המעשים בפרוטרוט.

וזל"ק של א"י בספה"ק תולדות אדם בפרשת יתרו (עמ' פה בתו"ד) "ענין קריעת ים סוף מרמז גם כן על פתיחת השכל והתגלות ההשגה. כי הים הוא מכוסה, ואין רואים הדברים אשר מתחת למים. וכאשר נבקעו, נתגלה היבשה שהיא נגלית לכל. וזה מרמז גם כן על מה שנתגלה אז השגה חדשה, ונפתח השכל אשר היה נעלם ומכוסה מקדמת דנא. ונודע מאמר חז"ל (מכילתא ושמות רבה כא, ז) כי בקריעת ים סוף נתבקעו כל מימות שבעולם. והוא מרמז גם כן, כי נתגלה אז שכל חדש בכל השכליות שבעולם, לכל אחד ואחד, בענינו שעוסק בו. ולזה, ישראל, אשר 'חלק ה' עמו' (דברים לב, ט), נתגלה להם השכל והשגה במציאות אלוקות ועבודתו, עד שכל אחד ואחד היה מראה באצבעו וכו', וראתה שפחה על הים זכו' (מכילתא ורש"י טו, ב). ע"כ.

ועוד מלשונו שם (עמ' פו): "ידוע מאמרם ז"ל, שבעת קריעת ים סוף נתבקעו כל מימות שבעולם. וכמו שהיה בחיצוניות העולמות, כן ממש נתבקעו כל מימי החכמות שבעולם. וכל מה שהיה בהעלם והסתר נפתח בזה הזמן של קריעת ים סוף, וכל אחד השיג אז מה שהיה שייך אליו", עכ"ל"ק.

מענתה מובן מאוד שכבר לא היה לכלל ישראל שום קושינות בהנהגתו אותם, והבינו שכל מעשיו אליהם היה לטובה בלבד, וכדרשת חז"ל (מכילתא בשלה ב) "ראתה שפחה על חים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואתו" – כי נפתחו כל שבעת הרקיעים וראו כל סודות ההנהגה ותכלית הבריאה עד שעמדו וברכו שירה נפלאה ביודעם שה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו!

ובאופן זה ממש אמר הרח"ק מרופשיץ זצוקללה"ה (הובא בספח"ק היכלי שן פרי משפטים) שלעתיד לבוא בביאת הגואל, יפתחו מעיינות החכמה ויראו כלל ישראל שכל גלויותיהם וקשייהם הכל היה לטובתם ולתקנם. ולא רק שהייתה להם צרה וניצלו הימנה באופן מופלא, אלא שכל כניסתם ליצרה – גם היא טובה הייתה לאדם.

כגודע שלעתיד לבוא יברכו רק ברכת הטוב והמיטיב (כמבואר בגמ' פסחים נ.), כי יבינו למפרע שכל המחשבות המציקות החלו שיש לניצולי הצרות, מדוע הוצרכו ליצרה ולישועתה כללי היו לא נכונות, כיון שהצרה היה בה תועלת ותכלית בשבילם, והכל היה מגולה וברור שכך סדר העולם והנהגתו לטובה בכל העניינים.

ולכן דווקא כאן – בעלותם מן הים – אמרו שירה שזה הייתה ברכת ההודאה השלמה, אחר שירדו כל הכיסויים והבינו למפרע שכל גלות מצרים הייתה לתועלתם. ואף גם הבטחותיו של השי"ת ליעקב אבינו שייעשו שם לגוי גדול וחשוב, כפי שביארנו לעיל שהיו להם מחשבות בתת הכרה כעוף הפורח מדוע הוצרכו לכל זה, ואיה הבטחתו לעשותו אומה חשובה ומכובדת בין העמים.

אמנם, כעת הבינו דאדרבה, דווקא על ידי גלות זו נהיו עם חשוב ומיוחד, כי איזהו חשוב ומעולה, זה שעבר קשיים ועמד בהם, זה שעבד עבודת פרק והחזיק מעמד וידע שבא תבוא הצלתו! וזה באמת הייתה מטרת הגלות להכניע לבבם לעבודת השי"ת, ככתוב (במדבר טו, מא) 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים' – עיקר מטרת העבודה הייתה שיהיו עבדי ה' – החליף עבודתם בעבודתו, 'כי לי בני ישראל עבדים' (ויקרא כה, נה). ובזה שהעמידם במצב כזה של גלות נוראה עם עבודת פרך וייסורים נוראים, ילמדו שתמיד יכולים להיוושע ממצביהם אפילו במצב הכי שפל שרק שייד.

נמצא מבואר, באמת עיקר עבודת הפרך וגלות מצריים הייתה לתועלת, אך לא זכו ישראל לירד לשורשה ולהבינה היטב עד שלא עמדו על הים והיו במצב נורא ושפל שאין בהם שום תקוה, ועל ידי שהחזיקו עצמם בחוזק ובעמידה זקופה להאמין בו יתברך, זכו לגילוי תכליתם במצרים והטובה שהוטמנה בה. ועוד זכו לקבל אמונה מוצקה ואיתנה זו שתמיד על ידי עומדם על מעמדם אף במצבים נוראיים, תמיד בסוף יבינו את טובת הענין וסיבת ההנהגה בדרך זו. ולכן דווקא אז פיצחו בשירת איתנים, יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלך לעולם ועד!

ובדרך זו ארוזחנא עוד ביאור בכוננת הבטחת השייית ליעקב אבינו לירד בלי חשש למצרים משום שיוסף ישית ידו על עיניו, ולעיל ביארנו הכוונה בפשטות שיכול יעקב ליקח דוגמא מיוסף הצדיק שעמד בגברוזה נגד כל הנסיונות במצרים, וכן שאר השבטים יוכלו לעשות כן.

ברם, עתה נוכל להוסיף ולבאר בעומק, שכאן אמר השייית ליעקב אבינו, כשם שיוסף הצדיק הגיע למעמדו הרם הזה רק על ידי קשיים, כן אתם בני ישראל, תוכלו להגיע למעמדם המיוחד בין העמים – גוי גדול ועצום – רק על ידי הקשיים שתעברו במצרים, כי הקשיים והייסורים והעמידה בהם, הם אלו שבונים את ערכו ואיכותו של האדם.

שכן יוסף הצדיק יצא למלוך מבית האסורים, וכי היכן שמענו על הצלחה כה גדולה למלוך מיד על מדינה שלמה בלא שום הכנה מראש, ובפרט היוצא מבית האסורים שיצריך לעבור תהליך שיקום ממצב נפשו הגרוע וכו'. ברם, יוסף הצדיק החזיק מעמד כל כך חזק ואיתן בדעתו עד שנסיונות אלו והקשיים שהיו בדרך רק העצימו את מעלתו ותכונות נפשו, כי אדם שעומד ומתחזק בזמנים קשים – הוא מגיע לבחינת מלכות ולשליטה עיצמית גבוהה. וזה אמר השייית ליעקב אבינו שיוסף ישית ידו על עיניו – היינו כמו שיוסף בנה את עצמו ואת מעמדו רק על ידי קשיים ונסיונותיו, כן גם עם בני ישראל על ידי עבודתם וקשייהם שם, יצליחו ויעלו מעלה מעלה. וזה עניין שיש בכל איש ישראל בפרטיות וגם בכל כלל ישראל בכלליות שכמה יותר ישעבדו אותם בגוף ובנפש ויעמדו בזה בעמידה זקופה, כך יותר יתעלו ויהיו מיוחדים יותר משאר העמים, כי כאשר יענו אותנו, כן ירבה וכן יפרוץ.

ואף יעקב אבינו עצמו נקרא 'בחיר האבות' רק משום כך. שהרי כל האבות הקדושים עברו קשיים ונסיונות בדרךם אל הקדושה, אבל יעקב אבינו הוא הבחיר שבהם משום שעבר את הצרות הכי קשות מכולם, משטנו של עשו עבור דרך רמאותו של לבן, ואח"כ בצער גדול בנים נורא, ואח"כ צער נורא של עשרים ושתים שנה של צער ואבלות שהיו מנת חלקו ברוגזו של יוסף, אבל דוקא בגלל שעמד בחוזק בכל צרותיו אלו, דוקא לכן זכה הוא להיות בחיר האבות.

ואא"ז הרה"ק מלענטשנא זעוקללה"ה העיד על עצמו שהסתכל בשבעה רועים; אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד וראה שעד שעמדו על מעמדם סבלו יסורים ועינוים ועגמת נפש ורדיפות קשות שעברו עליהם בכל עת, עכת"ד. ונדייק נא דבריו שעל ידי הצרות 'עמדו על מעמדם' כי הקשיים בונים ומעמידים את האדם על הצלחתו וחשיבותו.

וידוע מה שעבר דוד המלך ע"ה מאז היותו ילד קטן שרדפוהו אחיו, וכל חייו סבל מלחמות ורעות משאול המלך ומשאר שונאיו, ואילו בספר התהילים הוא משורר על צרותיו אלו וכותב עליהם לשון שירה וזמרה, כגון 'מזמור לאסף בבורחו מפני אבשלום' (ג, א) 'שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי וגו' (ו).

א) 'למנצח על השמינית מזמור לדוד הושיעה ה' כי גמר חסיד' (יב, א) 'למנצח מזמור לדוד עד אנא ה' תשכחני' (יג, א). וכן הרבה עוד פסוקים שמדברים על צרותיו וקשייו אבל משורר אותם בלשונות מזמור ושיר. וזה רק כי ידע והבין שנסיגותיו וקשייו – לטובתו הם.

וכן בהפטרות היום (הפטרות שביעי של פסח בשמואל ב' כב, א – נא) שמוזכרים שם צרותיו, רעותיו ומלחמותיו של דוד אבל תחילת הדברים הוא שישר אותם דוד לה'; "וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת", ומיד ממשיך בכל הדברים הרעים "אשר הציל ה' אותו מכף כל אוביו ומכף שאול", ואח"כ ממשיך שם בעוד צרות ורדיפות שסבל ומסיים "על כן אודך ה' בגוים ולשמך אזמר!" וכוונת כל אלו, משום שהבין באמת שיצרותיו וייסוריו בונים אותו ומעלים אותו לתכליתו. וזה כח שיש לכל יהודי להתחזק ולעמוד על עומדו על ידי שיעמוד איתן בעיתות קושי וצער, וזה זכו היהודים לקבל בעומדם על שפת הים אחר קריעת ים סוף שנעמדו לומר שירה.

ט.

מכאן נבוא ליישב ולבאר הדק היטב ענין האמונה בו יתברך, שפתחנו בדברי הרמב"ם שעיקר שורש האמונה בו יתברך באה מחקר הבריאה וההבנה שלא שייך ליצורה בלי יוצר. ברם בדברה הראשונה נמר להאמין בו יתברך כי הוא הוצאנו ממצרים, ושם עשה לנו ניסים ונפלאות וגילה הנהגתו בעולם באופן ברור, אך לשם מה עשה כן, הלא אפשר להכירו ולהאמין בו על ידי ההתבוננות בבריאתו וכדברי הרמב"ם.

אך עתה יובר, כי באמת יסוד אמונת יצירת העולם על ידי השי"ת בוודאי באה מחזיון הבריאה וההתבוננות בה שהיא פלאי פלאים לאין ערוך למעלה מהשגת אנוש וכדברי הרמב"ם שבנה מאמרו על יסוד הפסוק 'שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה', כי תחילת הכרת הבורא היא על ידי ראיית מעשיו בבריאת העולם, ואח"כ יכולים לדעת ולהכיר דרכיו מתוך התורה הקדושה. ואנשים גדולים כמו הרמב"ם או מעלת החכמים בדורותיו אכן יכלו להכיר מידותיו מתוך התורה עצמה, ולכן באמת די להם בהכרת הבורא על ידי הבריאה.

אבל שלמות האמונה בהנהגתו אותנו בכל פרט ופרט שמטפל באופן אישי בכל אחד ואחד מאיתנו ומשגיח על כל דבר קטן וגדול, ושכל מעשיו אלינו לטובה, זאת נוכל ללמוד מיציאת מצרים, ואכן זו האמונה העיקרית שהתייחדו בה בני ישראל, כי על עצם הבריאה גם אומות העולם – יש מהם שמודים בבריאת העולם על ידי הבורא, כי למשווגע ייחשב האומר שהעולם נוצר מעצמו בלי שום כוונת מכוון והנהגה ברורה להעמיד הכל כסדר, ואף על שטרות הדולר בארה"ב כתבו שמאמינים בבורא עולם. – אבל על הנהגת הפרט ועל העמידה בחזק בידיעה שהוא עומד עלינו כאן ומשגיח בכל

רגע על מעשינו – זה אמונה שיש רק לבני ישראל וזה בא להם על ידי יציאת מצרים שראו בגדולותיו ובנפלאותיו והאמינו לראות ולדעת שאין עוד מלבדו והוא יעמוד ויציאם מכל צרה וצוקה בכל עת, רק על ידי שיעמדו בחזקה לקבל מרותו והנהגתו.

זה מקובלנו ממרן אור שבעת הימים בעש"ט הק' שהשי"ת שומר ומשגיח ומפטל בעצמו בכל פרט קטן שיש בעולם, ואפילו בדומם, וכ"ש על הצומח ועל החי. ועיקר המבחן של האדם אם מאמין הוא בהשי"ת בדעת יהודית, היא בשעת מבחן שבאים עליו קשיים וייסורים ועומד בדעתו ומקבל הנהגת הבורא על אף קשייו, זה אמונת אומן של בני ישראל, ולכן הדגיש ואמר בתחילת עשרת הדברות את מה שדורש מבני ישראל – להאמין בו גלל יציאת מצרים – שאז ראו בריש גלי את הנהגתו וטיפולו בהם באופן ברור ושיש תכלית ברורה ומעולה לכל הדברים שנראו להם כדברים רעים וצרות.

וכן באמת היה במצרים, שבני ישראל האמינו וציפו לישועתו יתברך, כמאמרם ז"ל (ראה שמות רבה כב, ג) שבזכות האמונה נגאלו ישראל ממצרים, ואף שלפעמים פרחו להם בראשם מחשיבות של קושיות כפי שביארנו לעיל, אבל זה בא להם רק כל זמן שעדיין לא באו לגילוי האמיתי ולהבנה שחכל נועד לטובתם המלאה, כי רק בעומדם על הים ראו גילוי זה וכנ"ל. אבל עדיין עיקר האמונה הייתה בלבם לעמוד ולהחזיק מעמד לקראת ישועתם שבא תבוא.

ואם נתאר לעצמנו מצבם במצרים, הלא היו בעבודת פרך נוראה ובייסורים גדולים ממושכים ועצומים, והתגוללו בין המצריים שפיתו אותם יום ולילה שיפסיקו עם התנהגותם המיוחדת להם ויהיו כמו המצרים ויתבוללו עימם ועי"ז יוכלו לחיות חיים מאושרים ורגילים בלי עבודה קשה, ולבד מזה גם בעיני עצמם ירדו מטה מטה למ"ט שערי טומאה וכמעט לא היה להם עם מה להתחזק, אבל הם עמדו על מעמדם ושמרו על צורתם ולא התבוללו ולא נפלו לתוך המצריים.

עד כדי כך מתאר המדרש (שמות רבה א, כח) את שמירתם של ישראל מלהתבולל בין המצרים ומוכיח דבריו "שהרי אחת היתה ופרסמה הכתוב, שנאמר (ויקרא כד) ושם אמו שלומית בת דברי", ע"כ. וחזן ממנה החזיקו כל ישראל בקדושה ובטהרה וציפו להבטחת השי"ת 'ואנוכי אעלך גם עלה'. ובחז"ל ובתנ"א מובא שהחזיקו אצליהם ספרי נחומים וניחמו את עצמם שלבסוף יצאו משם.

זה אומרו 'אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' – שתאמין בי כמו האמונה ההיא של יציאת מצרים, לא רק אמונה בבריאתי ויצירתי את העולם – כמו אמונת העמים בזה וכנ"ל – אלא אמונה ברורה בהשגחה על כל דבר קטן שכל מה שעובר על האדם וכל צרותיו ותלאותיו כמו גם טובותיו והצלחותיו, בכלם יש כוונת מכוון ברורה וכולם באים עליו כטיפול אישי והנהגה ברורה לתכליתו ולהביאו למעלתו ולתיקונו.

ועבודת האדם בזה היא רק להתייצב ולעמוד איתן על עומדו ומעמדו בלא ליפול לאוש, ועמידתו זו באמונה פשוטה שרק "ישועת ח"י היא שתעמוד ותציל אותו מכל רע, היא זו שבאמת תביאהו לעתיד לבוא לגילוי טובת ההנהגה עמו, כאשר נתגלה זה לבני ישראל באמונתם זו על חים.

נמצאנו למדים שעיקר האמונה בבורא היא באמת על ידי בריאת העולם, אך זה יוסיף על אמונתו בהשגחה בכל דבר קטן והכנעה גמורה להנהגתו אותנו – זאת נלמד מייציאת מצרים שהאמינו בו בני ישראל בכל ליבם, וזה האמונה הראויה לאיש ישראל שידע שקשייו וצרותיו מונחגים אליו משמים בכדי להביאו למעלתו ורוממותו.

ובאמת ידוע הסיפור עם משכיל אחד שבא אל הבעש"ט הק' ושאלו נתגלה שבזמן קריעת ים סוף, היו תזוזות בכל הימים בעולם והיה צונאמי גדול בכל הימים, ואולי כלל אין זה נס אלא שמשח רבינו כיון לשעה הנכונה להגיע לים, ואח"כ אמר הבעש"ט הק' לתלמידיו שמי שלא רוצה להאמין תמיד ימצא סיבות בלא לתלות חוסר אמונתו, כי באמת מי שאינו חפץ באמונה זו, יעזור עיניו מלהאמין.

אבל כלל ישראל זכו לכזה גילוי ברור שראו איך שהשי"ת מטפל עמם בכל דבר קטן ממש ושהנהגתו יתברך הוא אפילו בדבר דומם – וירא ישראל את היד הגדולה – בבירור ובמוחש איך שכל מעשיו היו לטובה ולתועלת וכל זה ראתה שפחה על חים, ומכאן למדו וידעו להאמין לכל המצבים שאף שלא יראו בבירור הנהגתו – עדיין יהיה להם כח לעמוד איתנים בידיעה ברורה שהשי"ת מנהל ומנהיג אותם לדרך טובה, ועי"ז יקל מעליהם לעבור את נסיונותיהם וקשייהם במרוצת הדורות ובכל הגלויות, כי ידעו נאמנה שהשגחתו קפדנית וברורה עליהם באהבה.

וכן יש ברמב"ן (סוף פר' בא) שכתב על כל מאורעות העולם שהם בהנהגתו הישרה של השי"ת וז"ל: "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון". ע"כ.

וסמך לזה שעיקר צריך להאמין מכח של יציאת מצרים, יוכח ממה שמצינו שחמישים פעם מוזכר בתורה ענין של יציאת מצרים, שבא לחזקנו ולעוררנו על ענין האמונה בחלק זה של ההכנעה הגמורה להנהגת הבורא אף במצבים קשים הנראים כאינם טובים.

כח זה של יציאת מצרים – היינו ההבנה שאמונה זו והעמידה בתוקף בלא יאוש היא תביאה אל הישועה – ניתנה לכל אחד ואחד להתחזק באמונתו במצביו הקשים ולהתייבב בהם על עומדו הראוי בקומה זקופה ולא ליפול בתוכו שכבר אין לו תקנה, כי תמיד יש לפניו ענין של יציאת מצרים שיראה שיוושע לבסוף ממצבו ויבין שהכל היה לטובתו, ואף אם לא יבין בעולם הזה, מכל מקום לעתיד לבוא, בוודאי נבין כל צרותינו שהיה בהם תועלת ותכלית וכאשר ביארנו לעיל.

וכך מפורש בספח"ק שבכל הדורות יש לישראל ענין של יציאת מצרים מכל מיצרי האדם ומעבריו הקשים, וזל"ק בספח"ק מאור עינים (פרשת מקץ): "כי בחג הפסח יצאו ממצרים שהיו במ"ט שערי טומאה, וגם בגשמיות יצאו ממצרים. וכעת בבוא הזמן יוצא כל אדם מקלפות שלו, ולכן מבערין חמץ שהוא סטרא אחרא וכו', כי ידוע כל המצוות זמניות – בבוא הזמן של המצוה נתעורר הדבר שהיה בעת הראשון כשנצטווה המצוה. בחג המצות יצאו ממצרים, והעיקר שייצאו מן מ"ט שערי טומאה. וכמו כן בכל עת בא חג הנ"ל יוצאים אנחנו בני ישראל כל אחד מקליפות, כי לולא היה חג המצות בכל שנה לא היה באפשרי לאדם להתחזק בה", עכל"ק. וכן יש בספח"ק אוהב ישראל (ע).

כי כלל ישראל תמיד יש להם צרות ונסיונות וצרכים תמיד לכח יציאת ממצריהם, כפי שפירש א"ז הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זצוקללה"ה (תורת רבי נתן דוד עמ' רפ): "בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה. היינו שיצריך האדם לידע, איך שבכל עת ורגע הוא עומד בצרה וצוקה, ואין שום זמן לומר עליו שיזה העת הוא טוב, שבאמת בכל רגע ורגע צריך האדם לרחמי שמים, להשגיח עליו ולסעדו ולתמכו להניצל מכוח העמים העומדים עליו לכלותינו, אלא שאין לנו מלך אלא אתה, שהכל הוא כוחו יתברך העוזר והסומך לישראל בכל עת ורגע".

ובפרט קשיים גדולים שנראה להגיון בן אנוש שאין כל דרך ליצאת ממצבים אלו ואין תקוה לאחריתו כי רואה הוא שהכל נעול וחסום לו מכל צד ואינו רואה שום כיון בכלל שיקרה איזה שינוי ויצליח דרכו והכל נראה שחור ורע, מכל מקום חייב להאמין ולדעת שכעת העמיד השי"ת לפניו נסיון של יתייבבו! – לעמוד בקומה זקופה ולא להיכנע לנפילות ולצער אלא לעמוד על עומדו ומי שאמר לעולמו די בוודאי יאמר לצרותיו די ויראהו דרכו לעלייתו והצלחתו בכל המישורין.

כמו שידוע הרבה מצדיקים גדולים וקדושים בכל הדורות שהחזיקו מעמד במצבים נוראיים וייסורים עצומים שאין לתאר, כי בכל שנות דור היו רדיפות וצרות לכלל ישראל, ואפילו בדור אחרון בימות המלחמה הארורה ששלחו הגרמנים ימשי"ו את בני ישראל למחנות המוות תוך שעבוד עצום וייסורים נוראיים שאין הדרף סובלם, אבל צדיקי הדורות עמדו באמונתם השלמה ולא נפלו באמונתם ונפשם מאומה מדרך ה' שידעו כי קרובה ישועתו, ועל ידי זה עוד עלו הם במדרגות גבוהות ונשארו לפליטה לבני ישראל לחזקם ולעודדם באמונה אחר החורבן הגדול.

ועיקר כח לאמונה זו במצבים הכי קשים – הוא ביום שביעי של פסח, שכן כפי שהארכנו לעיל לבאר שמצבם של כלל ישראל על הים היה בכי רע ולא היה להם שום מגנס ותקוה להצלה, ואז קבלו הוראת שמים להתייצב ולעמוד בגבורה באמונה בהשי"ת שיצילם! והזמן הזה מתעורר בכל שנה ושנה לקבל השפעות אמונה בהשי"ת בכל מצב הכי שפל שרק נמצא – לעמוד על עומדו ולדע נאמנה שהשי"ת אתו בכל צרותיו ושומרו ומצילו לתועלתו ולהצלחתו.

כי אחד מעיקרי חסרוני האמונה בזמן הזה הוא שנראה לאדם שאינו מצליח במעשיו וחושב לעצמו; 'מה חלקי מכל עמלי, הלא ממילא איני מצליח בלימוד, איני מכוון כראוי בתפילה, איני מצליח במעשים טובים ובהבאת פרנסה לבני ביתי, אין לי סיפוק כראוי ממעשיי, אין לי לא גשמיות ולא רוחניות טובים וא"כ מה לי להשקיע כל כך בכל דבר, הלא עדיף לחיות חיי מותרות ותענוגים בלי עול, וכן הלאה מוריד האדם את נפשו ומשפילה שאין לה תקוה, ועל ידי זה עוזבים אנשים את תכלית חייהם ונופלים מכל מעמדם ברוחניות ובגשמיות ביאוש גמור עד שנושרים ועוזבים רח"ל את האידישקייט לגמרי ח"י.

וסיבת הדבר הוא רק משום שאין לו כח לעמוד ולהתייצב נגד הקשיים שבעצם נועדו להביא לו טובה ותועלת לעצמו... זה מוכרח שידע האדם שלא שייך להגיע להצלחה ולהתרוכמות כי אם על ידי שיתגבר על קשיים וייסורים ורק על ידי זה יוכל להתעלות ולהתרוכם ממצבו, ודבר זה אמור הן ברוחניות שרוצה להתקרב אל השי"ת והן בגשמיות שרוצה יותר להצליח בפרנסתו וכדומה שמוכרח לעבור קשיים והתגברויות בכדי להתרוכם ולהצליח. ואם רק ינמך את מעמדו ויחשוב שאין לו תקוה, אזי סופו ליפול ולהתייאש ח"ו ולא להגיע להצלחתו. וזה עיקר האמונה של איש ישראל לידע שהרי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ואם עכשיו לא רואים את הטוב, נמתין קצת ויבואו בעז"ה ימים טובים יותר, רק לא ליפול ברוחו ולאבד בכל בידיו.

וזכות יום חג שביעי של פסח נותן לנו כוחות להתגבר על מצבים אלו ולהתייצב ולעמוד זקופים ואיתנים נגד כל הצער שבא עלינו, ועל ידי זה יש בכוחנו להתעלות ולהתרוכם יותר ויותר. כי כשם שבקריעת ים סוף עמדו בחוזק זה וניצלו, כך באה השפעה זו לאמונה זו בכל שנה.

יא.

ונמצא מבואר היטב שני חלקי אמונה שהם יסודות האמונה בהשגחת השי"ת על העולם, אי האמונה הפשוטה בבריאת העולם ובי אמונה שהשי"ת עומד ומטפל עמנו בכל רגע שזה כח שנמשך לנו מיציאת מצרים ובעיקר ממצב בני ישראל בקריעת ים סוף שאז היו במצב הכי שפל ויצאו להצביע באצבע זה קלי ואנהו שעושה כל מעשינו לטובתנו אפילו במצבים הכי קשים.

ולחשלים את הבנין, נוסף עוד נדבך של אמונה נוספת ביסוד האמונה של כלל ישראל, והיא האמונה בכוחו איש ישראל ובמעלתו הרוממה. כי מה שהזכרנו שאנשים מתיאשים ממצביהם כי אינם יכולים להתמודד כראוי עם הקושי, עוד יש בה חסרון שאינם יודעים להעריך מעלתם ורוממות נפשם, כי אם היו שמים אל לבם גדול יקרת כל פעולה קטנה שעושים – אז בוודאי לעולם לא היו עוזבים מקור מים חיים לטובת בורות נשברים שיורדים על פי שאול.

ולחמיש גדול מעלת איש ישראל נביא בזאת דברי הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוטביל זצוקלה"ה שמביא בספרו ליקוטי תורה (דף ג.) וז"ל: "וצריך להאמין באמונה שלימה כשאדם מנענע אפילו באצבע קטנה מנענע עולמות עליונים רוחניים, כמ"ש הבעל שם טוב ז"ל, וצריך להבין כי כל האדם כלול מכל העולמות וד"ל", ע"כ. והוא ענין נפלא ומרומם כמה חשובה וגדולה היא מעלת איש ישראל בכל פעולה קטנה שלו.

וכן נמי בספח"ק ארון עדות (פר' אחרי עמי רטז), וז"ל: "בזאת יבוא אחרן אל הקודש (ויקרא טז, ג.). 'בזאת' בגימטריא שמ"ע, רומז לקריאת שמע ותפלה שיש בהם קבלת עול מלכות שמים. 'אחר' בגימטריא זמ"ן נק"ט, שהוא הראשי תיבות של ששה סדרי משנה: זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קדשים, טהרות. לרמז, שגם בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, יכולין גם כן לפעול מה שפעל אחרן בבואו אל הקודש, על ידי תורה ותפלה וקבלת עול מלכות שמים וכו'. וזהו הרמז שנכנס כהן גדול לבית קדשי הקדשים בבגדי פשתים דוקא, כלשון הכתוב (ויקרא מד, יז) 'בגדי פשתים ילבשו'. דלכאורה הלוא גם בקדשי הקדשים היה זהב, כמו הכפורת והכרובים, ולמה הקפיד דוקא על בגדי הכהן גדול שלא יהיו אלא פשתים. אך 'פשתים' אותיות שפתיים, לחזרות שכל עבודת יום הכפורים הנעשה לפני ולפנים, אפשר לעשות גם לדורות, בתורה ותפלה עבודת שפתיים. על דרך 'ונשלמה פרים שפתינו' (חושע יד, ג). והעושה עבודה זו בשלמות הוא ממש בבחינת כהן גדול ביום הכפורים, ויכול לפעול ישועות עבור ישראל. ולא רק ביום הכפורים אלא גם בשאר ימות השנה בכל עת תמיד. כי בזמן המקדש היה יכול להיות זמן מוגבל מתי יבוא אל הקודש פנימה, אבל עתה בזמן הזה שאין לנו מקדש, וישראל שרויין בצער רחמנא ליצילן, וצריכים לישועה בכל עת ובכל שעה, אין שום חגבלה כלל, ויכול אדם לשפוך שיחו לפני ד' בכל עת שירצה. – ועל ענין זה התפלל דוד המלך ע"ה, ואמר (תהלים סט, יד) 'ואני תפלתי לך ה' עת ריצון, פירוש שזאת היתה תפלתו שכאשר יהיו ישראל בגולה, יהיה תמיד יעת ריצון, ולא יצטרכו לחמתין על יום הכפורים דוקא, רק מתי שיקראו תעשה להם עת הרצון של יום הכפורים, ותקבל שזעתם ותושיעם, וזהבן', עד כאן העתקת לשון קודשו הנפלא, ורחמי יתן אל לבו להבין רום מעלת תפלתו אפילו קטנה שמשפיעה כל כך הרבה.

וכן יש להזכיר דברינו ממדרש תהילים (קב, יח) וז"ל: "פנה אל תפלת הערער'. אמר רבי יצחק: כלפי דורות הללו אמרו, שאין להם לא נביא, ולא כהן, ולא בית המקדש שיכפר עליהם. אלא עוד תפלה

אחת שגשגת ייר לחם, שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם. הוי, יולא בזה את תפלתם" ע"כ. ומשמע שתפילות ישראל בדורינו שאנשים מעורערים ונמוכים, פוגה השי"ת אליהם ביותר ואינו מבזה את תפילתם כלל!

ובתנא דבי אליהו (זוטא פ"ו) מוסיף עוד שלא רק בראש השנה ויוה"כ, אלא בכל עת, וז"ל: "כשאני רואה בני אדם אף על פי שאין בהם תהלה ושבח של תורה ומעשים טובים, לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא רק בשביל שהן עומדין ומודין ומברכין ומשבחין ומרבין תחנונים לפני, אני נזקק לחם וכופל לחם מזונותיהן, שנאמר פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם". ונראה ברור שאפילו אנשים נמוכים, אם אין לנו ביהמ"ק זכה ונביא, אזי שומע השי"ת את תפילותינו אפילו במצבנו הירודים מאוד ומשפיע עלינו השפעות טובות! וזה ענין שיש הן לכל הדור כולו, והן לכל איש ישראל ביחודת שיכול להשפיע בכל העולמות באופן נפלא כמו תפילת הכהן גדול לפני זלפנים ביוה"כ!

וזה יסוד אמונת בני ישראל שהם מעולים וסגוליים יותר מכל האומות, וכבר אמר מרן הבעש"ט הק' שהיהודי הכי גרוע ושפל בוודאי עדיף יותר מן הגוי הכי מעולה וטוב! וזה חובה הבאה עלינו מן הפסוק (דברי הימים ב' י"ז, ו) 'ויגבה לבו בדרכי ה' שיאמין האדם בערכו ומעלתו שכל מעשה קטן שעושה מועיל הוא לטובת נשמתו ולטובת כל עם ישראל ומביא תועלת עיצומה לכל העולמות כולם, ועיקר שבהם שעושה נחת רוח לבורא יתברך שמו, ואם יחשב האדם בדרך זו וידע מעלתו ורמזותו הנכונה, שוב לא יפול בנפשו ולא יתייאש כי אף בתוך מצבו החשוך עדיין ישפיעו פעולותיו על כל העולם באופן נפלא.

וזה סיכום יסודות האמונה של בני ישראל, שיאמין האדם שכל מעשי השי"ת עמנו הם לטובה והוא נמצא עמנו בכל מצבנו ורק צריך לעמוד בבטחון ולהתייבב שזוהו תיקונו המועיל ושבוודאי יבאהו מצב זו לטובה רבה יותר בשבילו. והחלק השני הוא להאמין ולהעריך את גודל כח ומעלת האדם והשפעתו הנפלאה בעולם.

ועוד יש להוסיף בו חלק אמונה חשוב, שגם בלעדו עלול האדם ליפול ולהתייאש, וזה חסרון האמונה בכח התורה, כי אדם שקשה לו בלימוד התורה וקיום תורה ומצוות ואינו מאמין בכוחות התורה הטמונים בו להצליח בהם, גם הוא ירגיש ח"ו שאין לו סיפוק ואהבה בתורה וברוחניות.

ולכן צריכים להאמין גם בכח התורה שיש לה השפעה על האדם ומכרעתו לטובה ושיכול להצליח בה ולהגיע לתיקונו על ידה, כי השי"ת הוא נותן התורה בכל עת [כנוסח הברכה בברכות התורה 'נותן התורה' בלשון הזה ולא 'נותן התורה' בלשון עבר, להורות על נתינתו אותה לנו בכל עת ומלמדה אותנו כראוי]. ואף גם מי שיש לו כשרונות חלשים קצת שאינו מבין הסוגיא כראוי או שלא מצליח להתעמק בהבנת הלכה מסוימת או את דברי אחד הראשונים וכדומה וחושב בנפשו שאין ביכולתו, ידע נאמנה שאחד מחלקי האמונה זה

להאמין בכח לימוד התורה של כלל ישראל ובוודאי יצליח בסוף, ורק צריך להישאר עומד על עומדו בעקשנות ולהתפלל כראוי להצלחתו.

וידועים כמה וכמה גדולי עולם שלא היו להם כשרונות כל כך מוצלחים אבל בדרך עקשנותם להתעלות ולהצליח הגיעו לדרגות נפלאות, כפי שידוע על הגאון מהר"ם שיק זצוק"ל ועוד כמה וכמה גאוני הדורות שמוצד כשרונותיהם לא היו מצליחים להתעלות אבל רק בהתמדה ובאמונה חזקה שייצליחו – מאלו באה להם ההצלחה.

וכמו כן לא רק בענין לימוד התורה אלא אף בעבודת ה' ובהתעלות בדרגות של צדקות, שחושב האדם שאינו יכול להתעלות לדרגות גבוהות, וגם בזה מצינו צדיקים גדולים דוגמת הרמב"ם ר' ישעיהו קערעסטרער זצוקללה"ה והרמב"ם ר' הירש מרימינוב זצוקללה"ה שבאו מבתי פשוטים אבל על ידי אמונה בכוחתם ובהשתוקקות עיומה לעלייה מתמדת ותוך יגיעה רבה הגיעו בסוף למעלתם הגדולה שהיו בה. וזה כח הפסוק 'ויגבה לבו בדרכי ה' – שאם יאמין האדם בהצלחותיו ובמעשיו שמשפיעים בעולם ובכח תורתו ומצוותיו שיש בהם כח להעלותו ולרוממו, עי"ז יוכל להתעלות מעלה מעלה.

יב.

ובצעדך בדרך סלולה זו נוכל להוסיף ולבאר הכתוב (שמות יד, לא) 'וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. כי לכאורה יש לשאול, אם ראו הם את ידו הגדולה בבירור ונקרעו כל הכיסויים ונתגלו כל העולמות כביארנו לעיל, אי"כ מה ענין כאן לאמונה, הלא דבר הנראה ברור לעינים אין צריך להאמין בו, כי האמונה היא הגדרה לכל דבר שמושגל מראיית העין ורק הלב מאמין ובוטח בקיום הענין, אך כאן שראו בבירור מראות אלוקים ומערכות השמים, מה להם להם להאמין, הלא ראו בחוש אלוקותו יתברך שמו.

אמנם, במהלך דרכנו לעיל יזכרנו שכלל בני ישראל על עצמם אמונת אומן שתמיד יאמינו באמונה חושית זו שראו שם בגילוי אלוקותו הברורה, וא"כ אמונתם אז הייתה על שם העתיד – שימשיכו להאמין בו יתברך אף אחר שיעברו גילויים אלו מן העולם.

וזה באמת מבואר בספח"ק הקדושים שהאדם שיש לו זמן של אור גדול והצלחה בגדלות המוחין, אזי יראה ליקח מזמנים אלו צידה והשפעה לימים ולזמנים שבהם לא יהיה בהצלחתו זו כי בוודאי יבואו גם ימים נמוכים וחשוכים יותר, כי כך סדר וטבע העולם בלעיות ומורדות, ואי אפשר שתמיד יעמוד

בראש הגלגל בלא שום קושי, ולכן עצה יעוצה שיטעין עיצמו בהשפעה וברכה של קדושה ורוחניות לימים שבהם יצטרך למשאו זה.

וזה היה מעשה בני ישראל בעת עלותם מן הים שכיזן שחיו כל כך באור גדול וירא ישראל את היד הגדולה – בבירור עיצום ובגילוי כל העולמות וכנ"ל, דווקא משום הכי קבלו עליהם ועל זרעם ועל כל הנלווה עליהם לדורות עולם שתמיד ויאמינו בה' ובמשה עבדו – אף כשלא יהיו בדרגות גבוהות אלו אלא בזמנים קשים ונמוכים, עדיין יישארו עם אותו טעם טוב של אמונה שלמה בהשי"ת שהוא מחיה ומחזה אותם ונותן להם כל צרכיהם לטובה ואף מה שנראה רע, אבל באמת תכלית הכל לטובה.

יג.

ואם חומה היא נבנה עליה טירת ארז להשכיל ולהבין עוד ענין אחד בעומק הנהגת השי"ת את קריעת ים סוף ותוצאות מעשים אלו בעולם לכל הדורות.

בגמרא סוטה (ב) שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. וכן נמנו בש"ס (פסחים ק"ח) עוד כמה דברים שחם כקריעת ים סוף; פרנסתו של אדם קשה כקריעת ים סוף ונקביו של אדם קשין וכו'.

ובלשון הגמ' יש לדקדק, וכי יש קושי לפניו יתברך שדברים אלו 'קשים' לפניו כקריעת ים סוף, ומי יאמר לו מה תעשה להקשות עליו לעשות רצונו ולהביא זיווג או פרנסה לאדם, ומהו הלשון 'קשה פרנסתו של אדם' קשה זיווגו של אדם, וכבר נעמדו המפרשים בזה.

אמנם, לדרכינו לעיל יבואר שקושינו של השי"ת הוא לייסר את האדם בכדי לבוא למעמד של קריעת ים סוף, דכיון שדברים אלו כפרנסה זיווג הם דברים גדולים שיצריך השי"ת להשפיע על האדם, לכן מוכרח לעבור מקודם צרה ומצב כזה שבדעתו נדמה שאין שום פתח והצלה ממצבו הירוד הזה, ועל ידי שיעמוד מול מצב כזה ויאמין בהשי"ת – אז יוכל לקבל הישועה השלמה.

כאשר ביארנו לעיל ענין הישועה שבאה לאדם ומרוממתו רק אחר שעומד נגד היאוש ומתגבר להתחזק באמונה שלמה שהשי"ת מטפל בו בכל רגע ואף במה שנדמה לו כדבר רע, וכך היה בקריעת ים סוף שעמדו ישראל בלי יכולת לעשות כלום להצלתם ואפילו להתפלל אסר עליהם בכדי שיעמדו ויאמינו בו יתברך, ואז נושעו.

זה אי"כ כוונת הגמ' 'קשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף' – שקשה להשי"ת לגרום לאדם לבוא לבחינת קריעת ים סוף, אך מוכרח הוא להקשות על האדם כן בכדי שיוכל להגיע לפרנסתו הראויה, כי כאשר ביארנו אין האדם יכול לבוא להצלחה ולעלייה אלא אם כן עובר מקודם ומתגבר בעת צרותיו

ונסיונותיו. והעולם מתנהל רק בסדר זה שקודם מתגבר על נסיונותיו ומעבריו ואח"כ זוכה לישועה ולהצלחה.

ולכן באמת בגלל קשיים אלו שיוכרחו ישראל לעבור בכל שנות דור, לכן קבלו על עצמם כבר בעת קריעת ים סוף – שאז היו באור גדול ובגילוי ברור – שימשיכו להאמין בו יתברך אף במצבים שבהם לא יראו בגלוי את הנהגתו ויהיו בחשכות הדעת ובנמיכות המדרגה, עדיין יאמינו בו יתברך ויעמדו על עומדם בלא יאוש בכדי לקבל ישועתו.

וזאת ידעו שלא שייך שיישארו תמיד במצבם המעולה של הגלוי בהנהגתו יתברך, כי 'שבע יפול צדיק וקם' (משלי כד, טז) ולכן – ויאמינו בה' ובמשה עבדו' – נצרכו לאמונה על אף שראו בחוש – בשביל דורות עולם שיבואו אחריהם שיוכלו תמיד לעמוד בתוקף ועוז ויישארו עומדים על מעמדם בקומה זקופה ומלאת בטחון בה' ועיי"ז יזכו לישועתם בכל העניינים הנצרכים.

ויעזור השי"ת שנזכה לחסדים ולרחמים מגולים ושלא נצטרך לעבור את התיקונים והקשיים הללו שקשים כקרי"ס או קשיים אחרים שעוברים על בני ישראל, ונזכה לזמן שיהיו כל מעשי העולם והנהגתו מגולים וברורים לטובה ולאחבה בירידת כל הכיסויים ובאור גדול של גילוי שכנינה ומלאה הארץ דעה את ה' בזמן העתיד לבוא שיכירו וידעו כל יושבי תבל כי ה' הוא האלוקים וכולם יראו בבירור שכל מעשי השי"ת הם טובות וחסדים, ונזכה לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.